

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аналізуються стан та проблеми інноваційного розвитку в Україні в контексті глобалізаційних процесів у світовій економіці, розглядаються причини негативних тенденцій в інноваційній діяльності, визначаються основні напрями стратегії інноваційного розвитку національної економіки

Ключові слова: *інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, модель інноваційного розвитку, глобалізаційні інноваційні процеси*

Анализируются состояние и проблемы инновационного развития в Украине в контексте глобализационных процессов в мировой экономике, рассматриваются причины негативных тенденций в инновационной деятельности, определяются основные направления стратегии инновационного развития национальной экономики

Ключевые слова: *инновационная деятельность, инновационное развитие, модель инновационного развития, глобализационные инновационные процессы.*

Analyzes the status and problems of innovation development in Ukraine in the context of globalization processes in the global economy, address the causes of negative trends in innovation, on identifies the main directions of the strategy of innovative development of national economy

Key words: *innovation, innovative development, a model of innovative development, globalization innovation.*

Постановка проблеми: Розвитку світової економіки свідчить про зростання ролі інноваційних переваг національних економік в умовах зростаючої глобалізації світогосподарського простору. Головними суб'єктами глобальних ринків виступають транснаціональні корпорації, які активно розширюють сферу свого впливу на формування економік країн базування, сприяють переміщенню капіталів у високотехнологічні сфери діяльності. Компанії країн з високим рівнем розвитку та країн, економіки яких інтенсивно розвиваються, створюють нові сегменти ринку високих технологій, формують нові споживчі потреби, розвивають нові форми науково-технологічного обміну як фактора отримання міжнародних конкурентних переваг. За цих умов для країн з трансформаційною

економікою, до яких належить і Україна, важливо мати власну економічну стратегію у напрямі формування інноваційної моделі розвитку.

Аналіз актуальних досліджень: Вивченню міжнародного досвіду формування інноваційних моделей розвитку економіки в умовах зростаючої ролі інтелектуального фактора присвячено багато наукових праць. Значну увагу дослідженню процесів інноваційної сфери приділяють такі економісти як Б. Твісс, Р. Солоу, Є. Тоффлер, В.Л. Іноземцев, Л.І. Федулова, В.М. Геєць, Б.Є. Кваснюк, О.П. Білорус, Я.Л. Жаліло, А.М. Поручник та інші.

Метою є дослідження глобалізаційних інноваційних процесів в світовій економіці в контексті формування стратегії інноваційного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу: Інноваційний процес є єдиною глобальною мережею. Стратегія інноваційного розвитку національної економіки на нашу думку є синтезом форм та методів державного регулювання, які забезпечують інтеграцію різних стадій інноваційного процесу (наукова розробка технічної ідеї, нові технології, доведення їх до промислового використання, отримання нового продукту, його комерціалізація) шляхом ефективного використання базисних складових (інтелекту, інформації, ресурсів) з метою отримання на цій основі міжнародних конкурентних переваг.

В сучасному світі інновації стають основою розвитку глобальної економіки: компанії сприймають інновації як ефективний засіб збільшення прибутків і завоювання нових сегментів ринку, а уряди вважають їх панацеєю з погляду прискорення економічного зростання за допомогою підвищення міжнародної конкурентоспроможності на глобальних ринках.

Науковці, досліджуючи проблему підвищення ефективності інноваційної діяльності, розглядають механізми та інструменти управління, які забезпечують впровадження нововведень у виробництво. Можна визначити типову систему механізмів управління міжнародною інноваційною діяльністю суб'єктів глобального інноваційного процесу і виділити такі групи: механізми стимулювання, механізми розробки і впровадження, механізми інвестування, механізми трансферу технологій, механізми інтелектуальної власності, механізми управління персоналом. Слід відзначити, що на макрорівні вирішуються три основні завдання: формується державна інноваційна стратегія, створюється сприятливий інноваційний клімат для економіки в цілому, реалізуються державні інноваційні програми. На регіональному рівні присутні схожі завдання, але вони деталізуються з урахуванням особливостей конкретних регіонів.

Всі країни - інноватори мають власну національну інноваційну систему (НІС), яка є механізмом реалізації державної політики в науково-технічній сфері. Механізми стимулювання інноваційної діяльності у сфері високих технологій мають національні ознаки. Наприклад, державна система США діє таким чином, що створює сприятливе середовище для всіх суб'єктів бізнесу, стимулюючи спочатку «інноваційну ініціативу», а потім включаючи

дійові важелі фінансового стимулювання. Як показує аналіз механізмів державного впливу на розвиток пріоритетних галузей економіки України, вся система побудована за розподільчим принципом при значній обмеженості ресурсів.

За даними Глобального звіту Всесвітнього економічного форуму про рейтинги держав світу у сфері експорту високих технологій світовими лідерами експорту високих технологій є три країни — Тайвань (Китай), Малайзія, Сінгапур, частка експорту в яких складає по 7%. У країнах і територіях, що динамічно розвиваються, значно зросла кількість відкритих філій міжнародних компаній: в Китаї — 280 тис. іноземних філій, в Сінгапурі — 14 тис, в Малайзії — більше 15 тис. Ці ж країни є активними експортерами капіталу. Таким чином, високий рівень експорту високих технологій у країнах, що динамічно розвиваються, є наслідком транснаціоналізації їх національних та регіональних економік.

Щодо аутсайдерів у сфері експорту високих технологій, то найнижчий позитивний рейтинг - 93-є місце — посідають три країни: Алжир, Ангола і Чад (1% світового експорту високих технологій). Усі інші країни, в тому числі Україна, які мають показник менше 1%, отримали нульовий бал і посіли 96-є місце (всього до звіту включено 120 країн) [1].

Кризові явища в економіці негативно позначилися на рівні інноваційної активності промислових підприємств України. Як свідчить статистико-економічний аналіз, інноваційна активність підприємств періоду ринкової трансформації економіки або спадала, або певний час утримувалася на досягнутому рівні. Так, рівень інноваційної активності хоч і знизився з 60-70% у 1980-ті роки до 23-26% у 1992-1995 р.р., але залишався ще відносно високим. Після цього з 1998 р. до 2002 р. включно питома вага інноваційно-активних підприємств залишалася практично на одному рівні в межах 18%. А в останні роки цей показник почав різко спадати, і найнижчий його рівень було зафіксовано у 2006 р. - 11,2%. В 2008р. інноваційною діяльністю в Україні займалося 1378 підприємств, або лише 13% загальної їх кількості [2].

Питома вага підприємств, що впроваджувала інновації у 2008 р. становила 10,8%, (у 2000 р. вона складала – 14,8%). За таких масштабів інноваційної активності очікувати радикального підвищення конкурентоспроможності української промисловості доведеться ще тривалий час. Для порівняння: мінімальні показники інноваційної активності серед країн Європейського Союзу вдвічі вищі, щодо максимальних показників розрив сягає 5-ти - 6-ти разів [2].

Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислового виробництва залишається вкрай низькою - у 2008р. вона становила лише 5,9%. Це один із важливих критеріїв, що свідчить про слабку результативність інноваційної діяльності в українській промисловості. При цьому частка вітчизняної наукоємної продукції на світовому ринку високотехнологічної продукції становить менше 0,1% (Україна представлена на ньому продукцією оборонно-промислового комплексу та авіаційної промисловості). Для порівняння: частка Японії на ринку високотехнологічної

продукції становить 30%, Німеччини - 17%, Китаю - 6% [2].

За випуском продукції вищі технологічні уклади (5-й та 6-й) складають близько 4%, причому 6-й технологічний уклад, який визначає перспективи високотехнологічного розвитку країн у майбутньому, в Україні майже відсутній (менше 0,1%). Близько 58% промислової продукції припадає на 3-й технологічний уклад 38% припадає на 4-й [3, с.15].

В Україні існують певні проблемні моменти у сфері зовнішніх фінансових потоків, які спрямовуються в розвиток технологічних укладів. Усі вони ґрунтуються на обсягах зовнішніх фінансових впливів та об'єктах інвестування.

Як заявив прем'єр міністр України Азаров, на модернізацію економіки України необхідно 70 млрд. дол. на рік на протязі 10 років. Але за прогнозними оцінками у цьому році обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України може досягнути 5-6 млрд. дол. Попередні дані стосовно ПІІ за минулий рік становили - 4,4 млрд. дол. [4]. Україна на сучасному етапі розвитку її економіки повинна створити сприятливе інвестиційне середовище для залучення колосальних фінансових ресурсів. Національний інтерес вимагає, щоб вітчизняний та іноземний інвестори створили нові, насамперед високотехнологічні та наукоємні, імпортозамінні та експортоспроможні підприємства. Однак, особливістю сучасної інноваційної моделі розвитку України є слабке залучення в економіку іноземного капіталу.

Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні дає підставу зробити висновки про зростаючу невідповідність між теперішнім становищем в інноваційній сфері та вимогами часу щодо потреб інноваційного розвитку. Стан інноваційної діяльності в Україні можна розцінювати як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово розвинених країнах.

Серед головних причин негативної тенденції у цій сфері - тривалий спад промислового виробництва, відсутність власних коштів на інновації при високих кредитних ставках, розукрупнення підприємств у процесі приватизації, що в багатьох випадках супроводжувалося руйнуванням інноваційної інфраструктури, незацікавленість нових власників, у тому числі іноземних, у впровадженні інновацій, які приводять до поліпшення матеріальної бази виробництва. Через неефективне використання наявного освітнього, науково-технічного та виробничого потенціалу країною втрачається можливість використання стратегії нарощування інноваційного потенціалу, що в рамках нового світового розподілу праці загрожує закріпленням в країні екстенсивної моделі розвитку економіки.

Висновки і перспективи подальших досліджень: Таким чином, як висновок, необхідне формування основних напрямів стратегії інноваційного розвитку і запровадження механізмів державного впливу на розвиток інноваційних процесів в національній економіці. Державний вплив на інноваційні процеси повинен орієнтуватися на наступні положення:

- поступове зменшення коштів, потрібних для підтримки виробництв,

що базуються на застарілих ресурсномістких технологіях, переорієнтація їх на інноваційний розвиток;

- збільшення частки капітальних вкладень, які спрямовуються на реконструкцію та технічне переозброєння на основі впровадження інновацій;

- зосередження коштів бюджетного фінансування на реалізації науково-технічних та інноваційних програм із високою соціально-економічною та науково-технічною значущістю;

- розширення масштабів фінансування науково-технічних проектів шляхом випуску державою акцій або цінних паперів під ці проекти;

- розробка системи стимулювання залучення до інноваційної діяльності коштів населення та створення механізму надання державних гарантій вкладів;

- створення в системі видатків Державного бюджету України спеціальних фондів фінансування науково-технічних та інноваційних програм з метою покриття інноваційних ризиків і формування венчурного капіталу;

- запровадження середньо - і довгострокового індикативного планування фінансового забезпечення інноваційної діяльності;

- підтримка державою розширення інноваційної інфраструктури, у тому числі малих і середніх підприємств, що беруть участь в інноваційній діяльності, а також вільних економічних зон;

- здійснення організаційно-економічних заходів щодо залучення іноземних інвесторів до інноваційної діяльності.

Реалізація цих пропозицій створить реальні можливості для розвитку і використання в народному господарстві країни комплексних технологічних систем із розгалуженою структурою фінансування, що мають докорінно змінити технологічний уклад економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.insead.edu/v1/girt/wef/main/analysis>
2. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Геєць В. Наука і виробництво: партнери чи конкуренти? Деякі аспекти сучасної інноваційної політики України. // Президентський вісник. - 2004. - №3. – С. 14-19.
4. <http://www.insead.edu/v1/girt/wef/main/analysis>